

Är mitt samvete också högsta moraliska norm?

Frågan om frånskilda omgiftas tillträde till eukaristin (och försoningens sakrament) får sedan *Amoris Laetitia* offentliggjordes av påven Franciskus i maj 2016 olika svar och bedömning av Kyrkans teologer (se till exempel intervjun 30 nov. 2017 med Kardinal Raymond Burke i *Catholic Herald*). Författarna till brevet *Dubia* (kardinalerna Brandmüller, Caffara, Meisner och Burke), som bad påven om ytterligare förklaring, har inte fått ett erkännande av att brevet mottagits och därför har frågorna inte heller besvarats.

I en intervju har nu Kardinal Walter Kasper (publicerad i *Catholic Herald*, 2017-12-12) sagt att frågan fått sitt svar genom ett brev från påven till biskoparna i Argentina. Kardinal Kasper hävdar att de diskuterade delarna av *Amoris Laetitia* inte kan anses bryta mot traditionell katolsk morallära som den bland annat uttrycks i Konciliet i Trient och i Andra Vatikankonciliet.

Kardinal Kasper hänvisar också till *Gaudium et Spes* § 16 som framhåller samvetets prioritet och grunden för människans hela värdighet. Huruvida konciliet bindande ord om det kristna samvetet verkligen kan tillämpas på frågan om frånskilda omgiftas tillträde till sakramenten, så som kardinal Kasper menar i intervjun, förblir ändå oklart. Det förblir oklart så länge samvetets relation till av Kyrkan fastställd moralisk norm inte samtidigt förklaras. Kardinal Kasper hänvisar i intervjun generellt till samvetets primat, utan att klargöra

om det existerar absoluta normer och om det finns objektivt onda handlingar som alltid måste undvikas – med samvetets hjälp.

Varje människa är utrustad med samvete genom sitt förnuft. Eftersom samvetet är ett verkligt sanktuarium där människan står ensam inför Gud, måste hon följa sitt samvetes beslut, ja eller nej till en viss handling. Paulinus Ikechukwu Odozor, C.S.Sp. säger i sin bok *Moral Theology in an Age of Renewal, A Study of the Catholic Tradition since Vatican II*, University of Notre Dame, 2003, 2009, sid 36, att människan måste följa sitt samvetes röst, även om handlingen är ond. Hon har, påpekar Odozor, ”samvetsfrihet till tanke och att uttrycka tanken men hon har också förmågan att under försynens ledning nå fram till en ännu djupare kunskap om den oföränderliga sanningen” och hänvisar till *Dignitas Humanae* 3. Samma samvete kommer också att döma henne för den utförda gärningen i dödsögonblicket (den första domen) i relation till kärlekens norm. Människan har alltså sitt eget eviga öde i sina egna händer genom den frihet hon fått som mänsklig varelse. Omvänder hon sig och ångrar en objektivt ond handling blir hon förlåten genom Guds rättvisa barmhärtighet (jfr Thomas av Aquino, *Summa Theologica* I, 21, 3 ad 2, i *The Human Wisdom of St Thomas, A breviary of Philosophy*, Ignatius Press, 2002).

Att människor verkligen genomför onda handlingar med sitt samvetes godkännande kan bevisas genom de vittnesbörd massmördare, terrorister och envåldshärskare avlagt. Omvärlden kan kalla dem hårdhärtade, kallhamrade och fördärvade, men själva anser de sig ha ”gott samvete”. Historien är full av sådana berättelser (ta t.ex. Kambodjas Pol Pot eller Anders Behring Breivik i modern tid).

Frågan vi måste ställa oss är oundvikligen denna: Om jag erkänner mitt eget samvetes prioritet för mina handlingar, har jag samtidigt rätt att definiera den moraliska norm som jag väljer att följa? För att få svar på min fråga fann jag följande svar efter studium av etiken inom äktenskapet som jag också redogjorde för i min

diskussionsbok för par som förbereder sig att ingå äktenskapets sakrament:

”Denna äktenskapets djupa förening av det meningsfulla och syftet är i Kyrkans kontinuerliga undervisning framställd som en norm som makarna är skyldiga att efterfölja i det äktenskapliga samlivet. Denna heliga uppgift medför att det gemensamma livet med alla dess dagliga uppgifter och förpliktelser hör till äktenskapets väsen. Makarna kompletterar varandra med sina goda egenskaper och bär med tålmod de prövningar i relationen som kan förekomma. På grund av personernas olikheter måste svårigheter få uppstå, men de finns där för att övervinnas. Här är det viktigt att betona att båda som kristna skall vara villiga att be varandra om förlåtelse och ge varandra förlåtelse när händelserna kräver det. För att växa i självkänedom och mognad är försoningens sakrament, bikten, ett alltid tillgängligt möte med Guds förståelse och mildhet. De som ofta biktat sig växer både i vishet och kärlek och upptäcker att äktenskapet är en kallelse och en väg till helighet. Kärlekens och fridens gåvor ger makarna varandra om de är uppmärksamma och självuppoftande i sitt gemensamma liv. De blir en liten ”huskyrka”, en helig plats bland människor där Gud älskar att bo. När makarna har nått den fulla förståelsen av den äktenskapliga aktens norm som en i människans hjärta nedlagd gudomlig lag inser de det goda som Gud kallar dem att finna och utforska vidare i äktenskapet. Det innebär samtidigt att intentionen med en antikonceptiv äktenskaplig akt är syndfull, därför att dess innebörd är oförenlig med Skaparens plan och vilja. Det kan bara konstateras att många teologer och många katolska kristna inte velat acceptera den kyrkliga läran och normen som bindande för samvetet. Jag vill här citera vad biskopen Anthony Fisher o.p., Sidney, Australien, med rätta påpekat i ett tal till den Påvliga akademins för Livet Internationella kongress om kristet samvete till stöd för rätten till liv i Vatikanen den 23 februari 2007. Han har då bland annat sagt följande: ”Under 1960-talet hade samvetet blivit en slags stark känsla, intuition eller ärliga åsikter - Allan Bloom kallade det ”en för alla ändamål ogrundad grund för moralisk beslutsamhet, tillräckligt i sin minsta tankeverksamhet för att underkänna alla andra skyldigheter eller lojaliteter”. Att hänvisa till samvetet var liktydigt med att utesluta all vidare diskussion och att kräva immunitet mot alla verkliga argument eller morallagen. I katolska kretsar ”flyttades tyngdpunkten i moralteologin genom en viss allergisk motvilja bort från lagen i riktning mot personlig frihet, individen och samvetet”. ”Följ samvetet” kom att bli koden för att följa personliga preferenser eller resonemang som ställde sig

över eller emot Kristi och Kyrkans undervisning i frågor om sexualitet, bioetik, omgifte och tillträde till eukaristin.” Här blev ens samvete, förankrat i ett äkta och ursprungligt samvete den högsta domstolen– och det var ofelbart. Samvetets primat, för traditionen okänt, innebar i allmänhet ifrågasättande av Kyrkan och inte av tidsandan eller den omgivande kulturen. Ett sofistikerat samvete avlade omdömen i samklang med New York Times snarare än med Osservatore Romano”. Så sent som 1993 kunde påven Johannes Paulus II sammanfatta den ”återvändsgränd”, i vilken tanken på samvetet hamnat i Västerlandet: ”Det individuella samvetet har tillerkänts status som en högsta domstol som uttalar kategoriska och ofelbara beslut om gott och ont i moraliska avgöranden. Till påståendet att man har en förpliktelse att följa sitt samvete hävdas också, men med orätt, att ens moraliska bedömning är riktig enbart av det faktum att det har sitt ursprung i samvetet. Men på så sätt försvinner sanningens ofrånkomliga krav och ger plats åt ett ärligt uppriktighetskriterium och känslan av ”att vara i frid med sig själv”, som leder till att en del människor bestämt sig för en radikalt subjektivistisk syn på moraliska avgöranden” (*Veritatis Splendor*, § 32). Som påven förklarade är detta inte den kristna förståelsen av ett kristet samvete alls. Det är snarare, som hans medarbetare och eventuella efterträdare observerade, ”en kappas som kastats över den mänskliga subjektiviteten som gör det möjligt att bortse från verklighetens kopplingspedaler och att gömma sig undan för den.” Om samvetet alltså inte är detta, vad är det då? Den klassiska redogörelsen av vad samvetet är, börjar med en reflexion kring den allmänmänskliga erfarenheten av en verkande kraft. Jag kan välja och jag kan tänka på val jag gjort i det förflutna; och när jag gör det kan jag med förnuftet bedöma aktuella möjligheter och val jag gjort. Jag har ett sinne för ansvar och för att stå till svars, för att i mitt aktuella och framtida beslutstagande själv äga besluten och själv bedöma mina tidigare beslut och aktiva handlingar. Vi kan kalla denna mänskliga förmåga att avgöra vad som är gott och välja det som är gott och den mänskliga aktiviteten att tänka praktiskt och välja rätt ”samvete”, hävdade biskop Fischer”. Ur Tre påståenden om äktenskapet, Katolska Utskottet för Äktenskap och Familj, Skriftserie n: r 1, Andra upplagan 2011, imprimatur biskop Anders Arborelius 2.11.2011 (sid 10 - 11). Citatet av biskop Anthony Fisher återfinns i hans bok *Catholic Bioethics for a New Millennium*, Cambridge, 2012, kapitel 2,

Om mitt resonemang håller räcker det inte att bara hänvisa till samvetsfriheten i frågan om frånskilda omgifna kristnas tillträde till

eukaristin, eftersom det finns en gudomlig lag som är uppenbar för den som funnit den djupare kunskapen om den oföränderliga sanningen. Det handlar här om den gudomliga lagen om äktenskapets ouplöslighet och eukaristins helighet. Oenigheten om *Amoris Laetitia*, på just den punkten (kapitel 8) kan alltså inte vara löst.

Diakon Göran Fäldt

den 14 december 2017